

דף שבועי

בס"ד

פרשת תזריע - החודש, תשפ"ב, מספר 1464

למשמעות הצרעת בתפיסת הרבי מגור בעל ה"שפת אמת" יעל שלוסברג

היוצאים מגן עדן לבין ארבע המלכויות.⁷ אם כן, שלוש רביעיות מופיעות כאן: ארבעה נהרות, ארבעה נגעים וארבע מלכויות. האם יש קשר ביניהם? בעל ה"שפת אמת" (להלן שפ"א) מתייחס לכך בהמשך דבריו:

והנה האדם הושם בגן עדן למעלה (לפני) מהתחלת הפירוד לד' ראשים, "לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ" (בר' ב:טו); אמרו ז"ל במצוות עשה ומצוות לא תעשה. כי "עבודה" לפתוח השורש ע"ג'; נהר יוצא מעדן להשקות כו'. ו"שמירה" – שלא יתפשט ביותר במקום הנפרד לד' ראשים. כי משם יש המשכה לד' מלכיות. והם ד' מראות נגעים.

ברי כי הוא קושר בין שלוש הרביעיות, ונראה כי לדבריו, המשותף לשלושתן הוא הפירוד. מקורו של הפירוד הוא בגן עדן, וכל קבוצה מסמלת פירוד בתחום אחר של המציאות: ארבעת הנהרות מסמלים את הפירוד בטבע, בקוסמוס: "וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים" (בר' ב:י). ארבע המלכויות מסמלות את המאבק והפירוד בין האומות, וארבעת הנגעים מסמלים את הפירוד בין אנשים: "וְרָאָה הַלֵּהָן אֶת הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת הַנֶּגַע שְׂבַעַת יָמִים" (וי' יג:ג). על האנושות בכלל ועל כל יחיד בפרט מוטל להתמודד עם מעגלי הפירוד בתחומים השונים הנזכרים כאן.

החזרה לסיפור גן עדן בדברי השפ"א היא חזרה למציאות שקודם הפירוד, למציאות של האחדות, כמו שנאמר בסיפור הבריאה: "וַיִּבְרָא (אחד!) יְצָא מֵעֵדֶן" (בר' ב:י), והפירוד מתרחש רק בשלב שני: "וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים" (שם). מאז העולם חותר אל האחדות הראשונית. בגן-עדן נדרש האדם לעבודה פנימית הבאה לידי ביטוי בצמד המילים המופיע בסיפור גן עדן: "לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ" (שם:טו). "עבודה", כדבריו של השפ"א, היא "פתיחת השורש", התרחבות "שמירה", לעומתה, פירושה התכנסות וצמצום

המשפט הידוע "על שבעה דברים נגעים באים"¹ מצביע על היחס הבסיסי של חכמים למגוון הצרעות המתוארות בפרשה. הצרעת מסמלת פגם מוסרי או רוחני, והפרשנות לדורותיה התייחסה כך לצרעת וראתה בה קריאת כיוון רוחנית.² בעיון זה ברצוני להצביע על יחסו של הרבי מגור, בעל ה"שפת אמת",³ לנושא זה. בתורות רבות הרבי מגור עוסק בבירור המשמעויות הרוחניות של הצרעת וגורמיה,⁴ כשהוא תר אחרי התביעה שהופעתה מציבה בפני האדם. בתורה הבאה, כמו גם ברבות אחרות, הוא נשען על דברי המדרש:

בענין הנגע צרעת. ובמדרש שאת ספחת בהרת דורש על הד' מלכיות עיין שם, דכתיב: "וַיִּבְרָא יְצָא מֵעֵדֶן... וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים" (בר' ב:י). ודרשו גם כן על הד' מלכיות.⁵

כדבריו הוא מפנה אותנו לשני מדרשים: בראשון שבהם, מדרש תנחומא, מופיע קשר בין ארבעת סוגי הצרעת לבין ארבע המלכויות.⁶ ובשני, מדרש בראשית רבה, מופיע קשר בין ארבעת הנהרות

* יעל שלוסברג, המדרשה לנשים, אוניברסיטת בר-אילן.

1 בבלי, ערכין טז ע"א: "א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן על שבעה דברים נגעים באין: על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין".

2 ראו לדוגמה רש"י: יג:מו, יד:ד, יד:לד; רמב"ן יג:מז, יד:לד, יד:נג; ספורנו יג:ב ועוד.

3 הרב יהודה אריה לייב אלטר, א' באייר תר"ז - ה' בשבט תרס"ה (1847-1905).

4 ראו לדוגמה תזריע, תרל"ה (ד"ה אדם); תרמ"א (ד"ה במדרש על פסוק); תרמ"ד (ד"ה ובמדרש פרשת מצורע); תרמ"ה (ד"ה במדרש נכוננו ללצים); תרנ"א (ד"ה במדרש) ועוד.

5 שפת אמת, תזריע, תרנ"ח (ד"ה בענין נגע הצרעת).

6 תנחומא, תזריע פרק יא: "אָדָם כִּי יְהִי בְעוֹר בְּשׂוֹר שָׂאת או ספחת או בְהֶרֶת' וגו' (וי' יג:ב) - הכתוב מדבר במלכויות: 'שָׂאת' זו בבל... 'ספחת' זו מלכות מדי... 'בְהֶרֶת' זו מלכות יו... 'וְהָיָה בְעוֹר בְּשׂוֹר לִנְגַע צָרְעַת' זו מלכות אדום".

7 ב"ר, טז, ד: "וַיִּבְרָא יְצָא מֵעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים" (בר' ב:י) אין כתיב כאן אלא לד' ראשים, אלו ד' גלויות כנגד ד' ראשים".

כאלקינו שצר צורה בתוך צורה.¹¹ וכן הוא בנפש האדם עצמו כי הגוף מלבוש הנפש. וכל אדם כפי ציור נר"נ (נפש רוח נשמה) שבו כך מיוחד ציור של זה הגוף שיכול לקבל צורת הנפש שבו וכמו שכתבו ז"ל ומפליא לעשות שמקשר עשיה גשמיות ברוחניות.

"צִרְתָּנִי" – הפעם מלשון צורה ויצירה. הקב"ה יוצר וצר לכל נשמה את הגוף הייחודי המתאים לה, ומניח בכך פלטפורמה מתאימה למלאכת החיבור בין גוף לנפש, מלאכה שכאמור מוטלת על האדם.

לאור האמור עד כה ניתן להבין, שהשפ"א משרטט מעגלים הולכים ומתרחבים של פירוד המהווים למעשה את האתגר שעומו צריך כל אדם להתמודד במטרה לצמצם את הפער ואת העוינות בין גוף לנפש, בין אדם לאדם, בין אומה לחברתה ואף בין האדם לבין הטבע שבתוכו הוא חי. ייתכן אף לומר כי לשיטתו, שורש כל הפירושים כולם נעוץ בחטא האדם בגן עדן, ומשמעותו היא ההתרחקות הרוחנית מנקודת השורש שהיא נקודת החיות של העולם. התיקון, אם כך, טמון בהתקרבות מחודשת לנקודה זו. קרי, בחירה מחודשת של האדם לעסוק בשאלות מהות רוחניות.

לפי תפיסתו של הרבי מגור, פרשת הנגעים מייצרת נקודת עצירה בחיי האדם המחייבת אותו להתבונן בחטא שהוא גורם הפירוד. בין אם אדם חטא בלשון הרע, בשפיכות דמים, בשבועת שווא, בגילוי עריות, בגסות הרוח, בגזל או בצרות עין, נדרש הוא לתור אחרי שורשו של החטא, לחשוף את נקודת הפירוד שהובילה אותו לחטא, ומשם להתחיל את מסע התיקון.

פרשת הנגעים מכריחה את האדם לעצור; לבוא אל הכוהן שהוא האינסטנציה הרוחנית, להפריד עצמו מן המחנה על-מנת לשהות בבידוד ובריוחוק חברתי המאפשר לו חשיבה שקטה, ולבסוף לשוב אל תוככי המחנה בעמדה של ענווה: "וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְאַזְבֵּי" (וי' יד:ד) – מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב.¹²

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

שמטרתם למנוע התפשטות לא רצויה של הפירוד.

המושג "פתיחת השורש" מבטא עבודה רוחנית של האדם, שמטרתה להגיע להכרה בנקודה המאחדת והמחייבה את המציאות כולה, ואילו השמירה נדרשת כדי לוודא שהפירוד – המובנה בתוך רובדי המציאות השונים כפי שראינו – "לא יתפשט יותר מדי", וישתק את אפשרות המגע עם האחדות.

החתימה המתמדת לאחדות מובנית בתוך הבריאה שהתחילה ב"ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". היא באה לידי ביטוי גם בנהר האחד, ומהווה למעשה חתימה לנקודת מגע עם אחדות הא-ל.

השפ"א מוסיף ואומר בסוף דבריו, בשם הזהר, כי "נגע היפוך ענג" ו"צרעת היפוך עצרת". היפוך אותיות זה איננו משחק מילים בעלמא, אלא הוא מבטא היפוך מהותי המשמש תמרור אזהרה. כשאדם עוקר מחייו את העיסוק הרוחני, את העונג הרוחני, הוא חשוף לנגע המאותת לו על כשל רוחני. וכן, כשאדם לוקה בצרעת הוא נדרש לחשוב היכן התרחק מה'עצרת' שעניינה כינוס ואחדות. במובן זה הצרעת היא כלי לרפואתו של האדם.

השפ"א מצביע על פירוד נוסף ב"תורה" אחרת⁸ שבה הוא מתייחס למדרש על הפסוק: "אָחֹר וְקִדְּם צִרְתָּנִי וְתִשֵּׁת עָלַי כְּפָכָה" (תה' קלט:ה):⁹

ובאמת הנשמה והגוף צרות זו לזו. וזהו שכתוב "אָחֹר וְקִדְּם צִרְתָּנִי", כמו "אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי". אך 'ותשת עלי כפך' – שהקב"ה מסייע אל הבאים לטהר.

"אָחֹר" מבטא לדבריו את הגוף, ו"קִדְּם" מבטא את הנשמה.¹⁰ ואת הפועל "צִרְתָּנִי" הוא מפרש מלשון צר ואויב. הנשמה והגוף "צרות זו לזו", והחיבור ביניהם מתאפשר רק הודות לכך שהקב"ה יצר אותנו: "וְתִשֵּׁת עָלַי כְּפָכָה". פרשנות זו מהדהדת את הפסוק בבראשית ב:ז הכולל גם הוא שלושה מרכיבים: "וַיִּצֶר ה' אֶל-הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים:" "עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה", "נְשָׁמַת חַיִּים" ופעולת הקב"ה – "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו". למעשה, השפ"א מעמיק את ההתבוננות במעגלי הפירוד שעומים האדם צריך להתמודד, כשהוא קובע שההוויה הנקראת "אָדָם" מקפלת בתוכה הפכים נפרדים במהותם העלולים ליצור קרע עמוק ולעיתים בלתי ניתן לאיחוי. יחד עם זאת, כבר בעת הבריאה ניטע פוטנציאל החיבור, באמצעות פעולתו המחברת של הבורא.

ב"תורה" משנת תרנ"ה השפ"א מציע אפשרות שונה לקריאת הפסוק מתהלים:

במדרש "אָחֹר וְקִדְּם צִרְתָּנִי": דאיתא "אֵין צוֹר כְּאֶל-הַיְנוּ" (שמ"א ב:ב) – אין צייר

8 תרנ"ז (ד"ה במדרש).

9 ויקרא רבה, יד, א.

10 ראו על כך במפורש בדבריו בשנת תרנ"ה.

11 ראו בבלי, ברכות י ע"א.

12 רש"י על יד:ד.